

VEČER

ORNA UREDNICA: **KATJA ŠERUGA** • PRVA ŠTEVILKA JE IZŠLA 9. MAJA 1945 • WWW.VEČER.COM • LXXII •

Mojca Pajnik, Mirovni inštitut: "Svobode govora ne bi smeli presojeti po tem, do katere stopnje 'napredna' demokracija sprejema sovraštvo, ampak po stopnji, po kateri govor prispeva k javnemu skupnemu dobremu." Stran 11

V ŽARIŠČU: Sedem let pa še vedno nič

Na današnji dan pred natanko sedmimi leti je javnost prvič videla notranjost Hude Jame pri Laškem. Ostanke trupel enega na drugem. Takoj je bilo ocenjeno, da gledamo največje in najhujše morišče in grobišče takoj po drugi svetovni vojni zunaj sodno ubitih. Najbolj verjetno Hrvatov in Slovencev. Nekaj prvih sto žrtev je bilo hitro izkopanih. Potem pa se je vse ustavilo. Resnične politične volje ni nikoli bilo. Ne leve ne desne. "Na žalost se do danes ni premaknilo nič," za Večer molk prekine razočarani Mehmedalija Alić, ki je bil na čelu rudniških del leta 2009. Huda Jama je bila zlorabljena, pravi, žrtve so bile zlorabljene. (va)
Foto: Janke PATIČ

Izkopani posmrtni ostanke v Hudi Jama so že sedem let v zabojčkih. Pred sedmimi leti so našli posmrtno ostanke 432 ljudi, v jašku naj bi jih bilo še vsaj 2000. Foto: SHERPA

Mehmedalija Alić, rudar, ki je odprl Hudo Jama. Bil je med izbrisanimi, izgubil je službo, v Srebrenici dva brata. Huda Jama je bila zlorabljena, pravi danes. Foto: Janko RATH

Med odkritim in nedokončanim

Do začetka poletja se bo začel izkop iz drugega hudojamskega jaška. Toda zakaj šele sedem let od odprtja tega velikega povojnega morišča in grobišča?

VANESSA ČOKL

"Na žalost se do danes ni premaknilo nič, celo še naprej se na ta račun okoriščajo. Vem, da je še vedno nekaj dobrih ljudi, toda jaz mnogim več ne zaupam. Ne želim več govoriti o tem. Žal," sedem let od prebitja Hude Jame pri Laškem pove Mehmedalija Alić. V Srebrenici je v devetdesetih izgubil nekaj članov najožje družine. V zločinu v Potočarih. Ko so rudarji trboveljsko-hrastniškega rudnika pod njegovim vodstvom in z njegovim rudniškim znanjem v začetku marca 2009 po mesecih odpiranja zemlje prišli do prvih človeških ostankov, je bil na začetku misije, ki jo je za Večer takrat povzel takole: v Srebrenici iščejo moje mrtve, jaz tukaj iščem neke druge mrtve. Morišče in grobišče, do takrat več kot pol stoletja prikrita, sta se v rudniškem rovu in dveh jaških pokazala pred točno sedmimi leti. Rudarji so presekali več kot 100 metrov dolgo zaporo iz več kot 400 kubičnih metrov jalo-vine, betona, opeke, ilovice. "Bilo je posmrtnih ostankov 432 ljudi. Koliko jih je še v 45 metrov globokem jašku, še danes ne vemo. Predvidevamo, da 2000 do 2500," je včeraj dejal zgodovinar dr. Mitja Ferenc, eden od "prvopristopnikov" v jamo. "Rudarji so iznesli trupla le iz prvih petih metrov. 346 jih je bilo, skoraj desetina žensk."

Prikrita grobišča na gospodarstvu

Prve žrtve tega povojnega poboja, sledove njihovih osebnih predmetov, so zagledali 2. marca 2009, dan pozneje, na današnji dan, je prvi pogled v Hudo Jama dobila tudi javnost. Begunec, ker se je, po položaju, v katerem

so ga našli, očitno poskušal rešiti, so rekli prvemu najdenemu mrtvemu. Mislilo se je takrat, da bo jama v nekaj mesecih prekopana, ostanke pobitih pa pokopani. Pa še danes niso. Javnost je takrat obnemela, "v politiki pa, kjer smo morebiti pričakovali najbolj razumsko in sočutno besedo, smo naleteli na drugorazrednost in neodzivnost," reče Ferenc.

Že po starem rudarskem pravilu je žrtve treba prinesiti iz jame. Na to so ves čas opozarjali. Predlog je bil, da bi se pred vhomom v Hudo Jama, v Barbarin rov, uredilo vojno pokopališče, a dlje od pobude niso prišli. Ministrstvo za delo ni naredilo v tej smeri nobenega koraka, pravi Ferenc. "Opozarjali smo, naj v rudniku ne delajo kostnice oziroma začasne shrambe, kamor bodo v plastične zabojnike zložili posmrtno ostanke. Opozarjali smo, da je treba iznesti vse posmrtno ostanke, in da če bodo to naredili, v rudniku zanje ne bo dovolj prostora. Nismo bili slišani niti uslišani."

Po nekaj vmesnih popravkih zakonodaje so priprave za delo na terenu z zimo le spet stekle, ko vladna komisija za ureditev prikritih grobišč dobi zeleno luč vlade, Ferenc računa, da se bo urejanje le nadaljevalo. "A resnici na ljubo nova zakonodaja Hude Jame ne obravnava," opozori.

Pristojnost za prikrita grobišča ima po novem ministrstvo za gospodarstvo. A ne za Hudo Jama, ker je to grobišče že registrirano, a stoji med odkritim in nedokončanim. Zanj je še vedno odgovorno ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, a je po Ferencu odsotnost politične volje razvidna. "Če bomo hoteli

Čakajo gradbeno dovoljenje za spomenik

V mesecu, dveh naj bi imeli gradbeno dovoljenje ljubljanske upravne enote za spomenik na Kongresnem trgu, posvečen vsem žrtvam vojn. Za spomenik je nazadnje, po letih ideoloških slovenskih prepričanj, kakšen spomenik, kje, za koga, za koga ne, zastavil besedo predsednik republike Borut Pahor. Načrt je bil, da spomenik naposled stoji letos, v 2016. Želja je, da bi bil dokončan do 25. obletnice Slovenije. A to bo težko, samo dobri trije meseci so še do obletnice osamosvojitve. Ta trenutek je realno, da bodo za obletnico dela za spomenik vsaj tekla.

Ministrstvo za delo: še letos se bo začel izkop iz drugega jaška.

Posmrtno ostanke iz Hude Jame naj bi pripeljali v Maribor.

V dveh mesecih gradbeno dovoljenje za spravnost spomenik.

premik pri ureditvi tega verjetno najbolj strašljivega slovenskega povojnega grobišča in morišča, nas bo moralo biti več. Tako, kot je danes, ne sme ostati."

V kostnico v Maribor

Ministrstvo obljublja, da ne bo. Da se bo do maja, najpozneje pa do poletja, za Večer zagotavlja generalna direktorica direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri ministrstvu Dragica Bac, začel izkop iz drugega jaška. Vsi mrtvi naj bi na koncu le našli zadnji mir. Predvidoma v kostnici na mariborskem dobavskem pokopališču, ki se jo je omenjalo že na začetku hudojamske drame. Do tja je še vsaj leto težkega dela za rudarje, antropologe, forenzike ... Vladna komisija za prikrita grobišča ves ta čas čaka, ali bo država naredila tako imenovano pokopno polje pred Hudo Jama. In to grobišče dvignila v kulturni spomenik. A prepričljivost je vmes že pošla. Mehmedalija Alić, ki ga je v Sloveniji v začetku devetdesetih doletel izbris, je izgubil službo v Premogovniku Trbovelje-Hrastnik. Devetnajst mesecev pred upokojitvijo. Huda Jama je bila po njegovem zlorabljena. Žrtve so bile zlorabljene. "Zelo sem razočaran in mislim, da naša družba moralno zapada v zelo težko stanje. Ni dovolj morale, odgovornosti in discipline."